

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SHAROF RASHIDOV NOMIDAGI
SAMARQAND DAVLAT UNIVERSITETINING
URGUT FILIALI**

**TA’LIMDA INNOVATSION G‘OYALARNI RIVOJLANTIRISH
ASOSIDA ILM-FAN YUTUQLARINI JORIY ETISH
TENDENSIYALARI**

**xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
ilmiy ishlari to‘plami
(10-11-oktyabr, 2024-yil, Urgut)**

**ТЕНДЕНЦИИ ВНЕДРЕНИЯ НАУЧНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ НА
ОСНОВЕ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ИДЕЙ В
ОБРАЗОВАНИИ**

**Сборник научных трудов
международной научно-практической конференция
(10-11 октября 2024 г., г. Urgut)**

**TENDENCIES OF INTRODUCING SCIENTIFIC
ACHIEVEMENTS BASED ON THE DEVELOPMENT OF
INNOVATIVE IDEAS IN EDUCATION**

**Abstracts of International scientific-practical
conference
(October 10-11, 2024, Urgut)**

Urgut-2024

КРЕДИТЛАШНИ АМАЛДАГИ ҲОЛАТИ ВА ТАҲЛИЛИ	
<i>Межевникова О.П.</i> - ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ И НЕЭЛЕКТРОННАЯ ВИРТУАЛИЗАЦИЯ В ЭКОНОМИКЕ	174
<i>Раҳимов С., Диярова М.</i> - РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА ЯНГИ ОБЪЕКТЛАР ҚУРИЛИШНИ БАҲОЛАШ ВА РАҒБАТЛАНТИРИШ МОДЕЛИ	177
III sho'ba (секция, section) – <i>Maktabgacha ta'lim, umumiy o'rta, professional va oliy ta'lim tizimida innovatsion tajribalar asosida zamonaviy yondashuvlar</i> – <i>Современные подходы, основанные на инновационном опыте в системе дошкольного образования, общего среднего, профессионального и высшего образования</i> – <i>Modern approaches based on innovative experience in the system of preschool education, general secondary, vocational and higher education</i>	181
<i>Abdusalimov A.V.</i> MIRZA G'OLIBNING MAVJUDLIK HAQIDAGI QARASHLARI	181
<i>Abdusalimov A.V.</i> MIRZO G'OLIB HAYOT YO'LI VA DUNYOQARASHINING SHAKLLANISHI	186
<i>Ahmet Alkan</i> UNVEILING NEW FRONTIERS IN MORAL EDUCATION: VIRTUAL REALITY AND ROLE-PLAYING GAMES IN SECONDARY SCHOOLS	189
<i>Aminov I.B., Yunusova X.</i> TALABALARNING MUSTAQIL ISHLASHINI TASHKIL ETISHDA INTEGRATSION YONDOSHUV SAMARADORLIGI	193
<i>Ashurov A.D., Sohibnazarov R.</i> MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR UCHUN JISMONIY TARBIYADA NOANANAVIY YONDOSHUVLAR	196
<i>Azimov O., Abduraxmonov I.</i> YOSHLARIMIZDA SUN'YI INTELLEKTDAN FOYDALANISHDA AXBOROT MADANIYATINING ZARURIYATI	197
<i>Dadamirzayeva B.O.</i> THE BENEFITS AND SCIENTIFIC SIGNIFICANCE OF COLLABORATIVE LEARNING IN TEACHING	199
<i>Doniyarov M.A.</i> BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARINING O'QUVCHILAR O'QISH SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISHGA METODIK TAYYORGARLIGINI TAKOMILLASHTIRISHDA PIRLS XALQARO TADQIQOTINING AHAMIYATI	201
<i>Eshquvatov J.B.</i> O'QITUVCHILARNING KREATIVLIGINI RIVOJLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISHNING PEDAGOGIK NAZARIY ASOSLARI	205
<i>Eshpulatov Sh.N., Shodiyorova M.</i> O'QITUVCHINING LOYHAVIY FAOLIYATINI XUSUSIATLARI	207
<i>Eshpulatov Sh.N., Xalilov D.</i> LOYIHA TOPSHIRIG'INING PEDAGOGIK RESURSLARI	208
<i>G'offorov SH.S., Usmonov S.D.</i> O'ZBEKISTONDA SOVET XOKIMIYATINING O'RNATILISHI VA UNING ESKI MAKTAB VA MADRASALARGA BO'LGAN MUNOSABATI	211
<i>Hakimov S.K., Norboyev K.J., Turdiyeva F.U.</i> QISHLOQ HUDUDLARIDAGI UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA GIMNASTIKA FANINI O'QITISH VA OMMALASHTIRISHNING XUSUSIYATLARI	213
<i>Madaliyev Ya.X., Jumaniyazova I.A.</i> O'QUVCHILARDA TANQIDIY TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISH	216
<i>Matkarimov A.M.</i> PISA XALQARO BAHOLASH TADQIQOTIDA TA'LIM TIZIMIGA TA'SIR QILUVCHI IJTIMOIIY-PEDAGOGIK OMILLAR TADQIQI	219
<i>Nazarova Sh.</i> EXPANDING COMMUNICATION BOUNDARIES: UTILIZING VR AND AR THERAPY FOR CHILDREN WITH SPEECH DISORDERS	222
<i>Norboyev K.J., Tangirov Z.X.</i> BAYDARKA VA KANOEDA ESHKAK ESHISH SPORT TURINING TARIXI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI	225

O'QUVCHILARDA TANQIDIY TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISH

¹Madaliyev Yarmuhammat Xudaybergenovich, ²Jumaniyazova Intizor Atabekovna

¹Muxtor Avezov nomidagi Janubiy Qozog'iston davlat universiteti filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, madaliyev_61@mail.ru

²Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat, o'zbek tili va adabiyoti universiteti, Masofaviy ta'lim fakulteti erkin tadqiqotchisi, Intizor.jumaniyazova1974@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada ijod maktablarining tashkil etilishi va ularga qo'yilgan talablar, tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda o'qish va yozish texnologiyasi va uning afzalliklari, 7-sinf yangi adabiyot darsligida berilgan qit'alar tahlilida yangicha yondashuvlar haqida mulohazalar berilgan. Faol interaktiv darslarni tashkil etish va uning samarali natijalari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Ijodiy tafakkur, intellektual, aqliy, axloqiy, tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda o'qish va yozish, tafakkurga yo'naltirish, ramziy ma'nolar.

Annotation. This article provides comments on the organization of creative schools and their requirements, the technology of reading and writing in the development of critical thinking and its advantages, and new approaches to the analysis of continents given in the 7th grade new literature textbook. Organization of active interactive lessons and its effective results are analyzed.

Key words: Reading and writing, orientation to thinking, symbolic meanings in the development of creative thinking, intellectual, mental, moral, critical thinking.

Объяснение. В данной статье приводятся отзывы об организации деятельности творческих школ и требованиях к ним, технологиях чтения и письма и их преимуществах в развитии критического мышления, а также новые подходы к анализу континентов, приведенные в новом учебнике литературы за 7-й класс. Анализируется организация активных интерактивных занятий и ее эффективные результаты.

Ключевые слова: Символические значения в развитии чтения и письма, направленные на мышление, творческое мышление, интеллектуальное, мышление, нравственное, критическое мышление.

Hozirgi paytda ta'lim sohasida tub o'zgarishlar ro'y berdi. Barkamol insonni tarbiyalash davlat siyosati darajasiga ko'tarildi. Har tomonlama yetuk, mukammal va komil insonni tarbiyalash, qalbida yuksak insoniy fazilatlarni kamol toptirish uchun, avvalo, uzluksiz ta'lim tizimida tub islohatlarni amalga oshirish zarur edi. "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" va "Ta'lim to'g'risida"gi qonunning qabul qilinishi davlat ta'lim standartlari, o'quv dasturlari hamda boshqa metodik vositalarni yana-da takomillashtirishni taqozo etib, ta'limni sifat jihatdan yangilashni talab qilmoqda. Ta'lim haqidagi, yoshlar siyosati borasidagi qonunlar maktab va maktabgacha muassasalar bo'yicha hukumat ko'rsatmalari, qarorlar va ularni amalga oshirish borasida muayyan muvaffaqiyatlarni ham qo'lga kiritib kelmoqda. Mamlakatimizda ta'lim sohasida olib borilgan islohotlar natijasida 2018–2019-yillarda ijtimoiy-gumanitar fan sohalarini o'zida qamrab olgan Abdulla Qodiriy, Halima Xudoyberdiyeva, Hamid Olimjon, Erkin Vohidov, Abdulla Oripov, Ogahiy, Muhammad Yusuf nomli ijod maktablari tashkil etildi. Ijod maktablarining asosiy maqsadi iqtidorli yoshlarni kashf etish, o'quvchilarning intellektual salohiyatini o'stirish, ijodiy faoliyatini rivojlantirishdan iborat.

Ta'lim jarayonida ilg'or texnologiyalarni joriy etish, o'quvchilarda hayotiy, ko'nikmalarni shakllantirish, ularni shaxs sifatida tarbiyalash muhim masalalardan biridir. Eng so'nggi zamonaviy ta'lim texnologiyalardan biri tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda o'qish va yozish (TFRO'U), ikkinchisi esa faol (interaktiv) o'rganishdir. TFRO'U texnologiyasining o'zi ham faol (interaktiv) ta'limning bir tarmog'idir. Bunda guruh, yakka va juftlik ishlari shakliga asoslangan birgalikdagi ta'lim faoliyati, bilimdon shaxsni izlash va tadqiq etish, o'quvchining mantiqiy, tanqidiy va ijodiy tafakkurini rivojlantirish kiradi.

Texnologiyaning maqsadi talabalarning fikrlash va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish edi. Dars jarayonini tashkil etishda quyidagi maqsadlar ko'zda tutiladi. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda o'qish va yozish. Mantiqiy fikrlash fakti va barcha belgilar, sifat va xususiyatlarga ko'ra hodisalar xarakterlash imkonini beradi. Ijodiy fikrlash asosiy bilim va ko'nikmalarga asoslangan yangi g'oyalarni yaratadi. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan texnologiya ko'proq ikkinchisiga e'tibor qaratadi va uni rivojlantiradi. Shu sababli ham o'qish, ham yozish tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda ishtirok etadi. Darsda materialni o'qish, fakt va hodisalarni yozma ravishda baholash bu darslarning asosini tashkil etadi.

TFRO'U texnologiyasi bilan olib boriladigan uchta asosiy dars mavjud va quyidagi bosqichlarga bo'linadi:

- a) tafakkurga yo'naltirish
- b) tushunish
- c) fikrlash

Tafakkurga yo'naltirish jarayoni darsning birinchi bosqichi hisoblanadi va o'quvchilarning (o'quvchilarning) mavzu bo'yicha dastlabki g'oyalarni ochishga imkon beradi. Yangi 7-sinf adabiyot darsligida berilgan qit'alar tahlili bilan tanishganda bu usul samarali natija beradi. Bu bosqichning asosiy vazifasi

o'quvchilar nimani bilishini aniqlashdan iborat. Darslikda to'qqizta qit'a berilgan va ularni quyidagi jadval asosida tahlil qilish topshiriqlari ko'rsatib o'tilgan. Juft-juft bo'lib ishleng. Navoiy qit'alaridan namunalari o'qing va tahlil qiling. Jadvalni daftaringizda to'ldiring.

Qit'a	Asar g'oyasi	Kalit so'zlar
1	Xushomadgo'ylik	Nokas, nojins, xo'duk, kuchuk
2	Komillikka intilish	Olam uyi, kamol etmoq
3	Tilni asrash va uning salbiy oqibatlari	O'q, tojvarlar, xurus
4	Nafsni yengish	Naqdi fano, o'zluk imorati
5	Xasislikning qoralanishi	Qo'l sunmoq, mayl, qora rang
6	Kelajakka mas'ullik, farzand tarbiyasi	Nokasu, nojins avlodin, tarbiyat
7	Ilmga amal qilish	Ilm, sud, amal qilmoq

Tafakkurga yo'naltirish jarayonining afzal tomonlari:

1. O'quvchilar mavzuni jumboqli mavzu atrofida tushunib olishadi;
2. Tafakkurga yo'naltirish o'quvchilarga zamon talabi bo'lgan, tanqidiy fikrlash, jumboq mohiyatini anglash hamda o'z nuqtai-nazarini bera olishni shakllantiradi;
3. Adabiyot fani kitobiy ma'lumotlar emas, haqiqiy hayotiy fan ekanligi isbotlanadi.

Qit'alar to'qqizta o'quvchiga bo'lib beriladi. Mumtoz janrlarni tahlil qilish uchun o'quvchilarga kerak bo'lgan muhim iste'dod yozma va og'zaki muloqotda mohir bo'lishdir. Shuning uchun ham har bir o'quvchiga A4 formatdagi qog'ozlar tarqatiladi. O'quvchi o'ziga berilgan qit'aning mavzu va g'oyasini o'zlari bilganlaricha tahlil qiladilar, berilgan qog'ozga rasmlar, diagramma va turli chizgilar yordamida yoritib beradilar. Bu usul orqali o'quvchilarning ham og'zaki va yozma fikrlash qobiliyatini oshirish mumkin.

Tushunish bosqichi qit'alarni tahlil qilish va izohlash, tushunarsiz so'zlar lug'ati ustida ishlash orqali amalga oshiriladi.

Buyuk Navoiyshunos olim Ibrohim Haqqulov "Kamol et kasbkim" nomli kitobida Alisher Navoiy qalamiga mansub qit'alarni teran, hayotiy misollar va dalillar keltirib izohlab bergan. Biz ijod maktabining 7-sinfida Navoiy qit'alarni o'rgatish jarayonida olimning ana shu kitobdan foydalandik. Chiqarilgan ilmiy xulosalarimiz shuni ko'rsatadiki, qit'a janrini 7-sinf adabiyot darsliklarida o'rganishni quyidagicha yo'lga qo'yish kerak:

1. Qit'a o'quvchilar tomonidan ifodali o'qiladi. She'rdagi ayrim so'zlarga mantiqiy urg'u beriladi. Matnning grammatik qurilishi ustida ishlanadi. Misralardagi ma'nolar izohlanadi.

"Shoir she'rida tasvirlangan goya, tuyg'u, obraz, ruhiy manzaralarni o'z nomi bilan aytishga erishish, deb yozadi adabiyotshunos olim Ibrohim Haqqul, – ular bag'ridagi yashirin ma'no va badiiy sirlarni tahlil tilida ifodalash haqiqatning bosh mezoni mana shudir". Tahlilni quyidagi qit'a misolida ko'ramiz.

Kimki maxluq xizmatig'a kamar

Chust etar — yaxshiroq ushalsa beli.

Qo'l qovushturg'ucha bu avlodur,

Ki aning chiqsa egni, sinsa ili.

Chun xushomad demakni boshlasa kosh,

Kim tutulsa dami, kesilsa tili.

Birinchi o'quvchi qit'ani ifodali o'qigach, notanish so'zlar lug'ati tuziladi.

Maxluq-yaratilgan, Dam –nafas,

Chust etmoq- bog'lamoq, Avlo-afzal, yaxshiroq.

O'qituvchi birinchi misrani sintaktik tahlil qilib, gap bo'laklarini odatdagi tartibga keltirish va bu misrada qanday fikr ifodalanganini aniqlash vazifasini o'quvchilarga yuklaydi. Lekin ayni o'rinda "maxluq" so'zidan ko'zda tutilgan ma'no boshqa, ya'ni kimki yaramas va tuban kimsalarga yugurdaklik qilsa, beli ushlagani ma'qulroqdir, deyilyapti. O'quvchilar quyidagicha izohlaydilar: qaysi kishiki o'zi singari maxluq xizmatiga bel bog'lasa, bundan ko'ra uning beli bo'laklangani yaxshiroqdir. Qo'shma gap qismlarini odatdagi tartibda shakllantirdik. Ifoda sodda ko'rinishga kelib, o'quvchilarga tushunarli bo'ladi.

Uchinchi va to'rtinchi misralarga e'tibor qaratsak, yaramas va tuban kimsalarga qo'l qovushtirib, ya'ni egilib turgandan ko'ra, egni chiqib, qo'li singani ma'qulroqdir. Beshinchi va oltinchi misralarda esa: kimki xushomadgo'y bo'lsa, uning tili kesilib, dami tutilgani yaxshiroqdir, deyilgan.

"Qo'ling sinsin!", "Tiling kesilsin!", "Nafasing o'chsin!" – bular xalqning qarg'ish iboralari. Mir Alisher Navoiyning xushomad va til-yog'lamalikka munosabati naqadar salbiy bo'lganligini shundan ham anglash mumkinki, u kishi xushomadgo'yni la'natgagina loyiq deb hisoblab qolmay, balki uning uchun qarg'ish ravoligini ham ta'kidlaganlar. Xushomadgo'y til – aldoqchi. U avrab-aldaydi, aldab dog'da qoldirishni xohlaydi. Hazrat Navoiy bunday makrboz tillarning kesilishini tilaganida naqadar haq bo'lganlar.

Bundan tashqari qit'a tahlilida yana shunday mavzuda yozilgan asarlarga murojaat qilinadi. O'quvchilardan xushomadgo'ylikni qoralovchi qanday asarlarni bilasiz? – deb savol beriladi. O'quvchilar darslikda o'tilgan Said Ahmadning "Sobiq", Chexovning "Buqalamun" asarlari bilan qit'ani integrativ yondashuv asosida tahlil qila oladilar. Tahlildan keyin o'qituvchi xushomadgo'ylikning yomon illat ekanligini, inson doimo samimiy va oqko'ngil bo'lishga intilishi zarurligi haqida hayotiy misollar keltirib, xulosa qiladi.

2. Keyingi bosqichda qit'adagi she'riy san'atlarni aniqlaymiz. Chunki o'quvchilarning tahlil qilishdagi ilmiy salohiyatini oshirish uchun she'riy san'atlarni aniqlay olish ko'nikmasini shakllantirish kerak. Yuqoridagi qit'ada ta'did (ohangdosh so'zlarning kelishi) va tanosib (beli, egni, ili (qo'li), tili va dami(nafasi))singari she'riy san'atlardan o'rinli foydalanilgan.

O'quvchilar bu san'atni tushunishda qiyinchilikka duch kelishmaydi, chunki 5-sinfda ona tili fanida o'tilgan uyadosh so'zlar mavzusi bilan tanishganlar. Shu bois qit'alar tahliliga integrativ yondashib, adabiyot fanini ona tili fani bilan bog'lab tushuntiramiz. Tilimizdagi barcha so'zlar ongimizda ma'lum mazmuniy uyalarga birlashgan holda saqlangani sababli so'zlar xotirada mustahkam saqlanish va nutqiy jarayonda ulardan oson foydalanish imkonini beradi. O'quvchilarga qit'ani qayta o'qib undagi uyadosh so'zlarni topishga harakat qiladilar.

Qit'a vazni Navoiyning "Kimki maxluq xizmatig'a kamar" deb boshlanuvchi mazkur qit'asi aruz vaznining xafif bahrida yozilgan. (-V--/V-V-/vv-) O'quvchilar ta'did badiiy san'ati haqida bilim va ko'nikmaga ega bo'ladilar. Tanosib san'atidan tashqari mazkur qit'ada ta'did badiiy san'ati ham qo'llangan. Bu badiiy san'at haqida o'quvchilarga to'liq ma'lumot beramiz.

Ikkinchi qit'a ham o'quvchilar tomonidan tahlil qilinadi:

Nokasu nojins avlodin kishi bo'lsun debon,
Chekma mehnat, latif o'lmas kasofat olami,
Kim kuchuk birla xo'dukka necha qilsang tarbiyat
It bo'lur, dog'i eshak, bo'lmaslar aslo odami.

Bu bilan o'qituvchilar va talabalar muammoga duch kelish vaziyatiga tayyorlanmoqda. Ularning fikrlari va tafakkurida uyg'onish yaratadi. Talabalar muammo haqida fikr yuritadilar va bilganlarini namoyish etadilar, shu bilan birga uning yangi tomonlarini ko'ra boshlaydilar. Ular mavzu bo'yicha bilganlari bilan qanoatlanmasliklari mumkin degan xulosaga kelishadi. Shunday qilib, ular ushbu mavzu bo'yicha nimani o'rganishni xohlashlari haqida savollar tuzadilar. Quyidagi savollar doskaga yozilgan.

Qit'ada qanday g'oya ifodalanyapti?

Bu qit'ani irsiyat bilan bog'lab o'rgansak bo'ladimi?

"Bukrini go'r tuzatadi" maqoli bu qit'aga qanchalik to'g'ri kelishi mumkin?

Chunki darsning keyingi bosqichi (tushunish) shu savollarni tekshirishga bag'ishlanadi. O'quvchilar savollarga mantiqiy fikrlagan holda javob beradilar. Shunday qilib, birinchi bosqichda biz o'quvchilarni o'ylantirib, tuproqqa chigit ekishga yo'naltiramiz.

Tushunish bosqichida o'quvchilar materialni o'qib chiqishadi va mohiyatini tushunishga, ma'nosini guruhlashga harakat qiladilar (Bu bosqich boshqqa qiyoslanadi. Demak, biz birinchi bosqichda ekan donimiz ikkinchi bosqichda boshqoq shaklida namoyon bo'ladi). Qit'ani fanlar integratsiyasini hosil qilgan holda tushuntirishga harakat qilinadi. Inson hayotida irsiyatning ta'siri katta bo'lib, xalqimizda qondan o'tadi, degan ibora bor. Irsiyat — organizmning o'z belgilari va xususiyatlarini kelgusi avlodlarga o'tkazish, ya'ni organizmlarning o'ziga o'xshash nasllarni bunyod etish xossasi. Insonlardagi ayrim xarakter va xususiyatlarning avlodlar osha saqlanib qolishini ham ta'minlaydi. Ayrim paytlarda tarbiya sabab yaxshi insonlardan nokas farzandlar, va aksincha, yomon insonlardan esa yaxshi fazilatlar sohiblari chiqishi ham mumkin. Bu rasm orqali tushuntiriladi. Insondagi "nokasu nojins" likni hech qachon tarbiyalab bo'lmaydi. Bunday insonlarning avlodlaridan ham yaxshi inson chiqmaslikni Navoiy qayta-qayta ta'kidlaydi. "Olmaning tagiga olma tushadi", "Qush uyasida ko'rganini qiladi" kabi maqollar fikrimizning dalilidir.

"Mumtoz badiiy tafakkur tarzi – mumtoz adabiyotimizda yaratilgan asarlarga xos vazn va qofiya qoliplariga rioya qilish, qat'iy yo'sinda shakllangan obrazlar tizimi, ular o'rtasidagi munosabatlar, bu obrazlar atrofida guruhlangan poetik vositalar hamda til xususiyatlarini anglash, ramzlar va majozlar bilan fikrlash demakdir" Navbatdagi uchinchi qit'a ham o'quvchilar tomonidan tahlil qilinadi.

"Kamol et kasbkim..."

Kamol et kasbkim, olam uyidin,
Sanga farz o'lmag'ay gamnok chiqmak.
Jahondin notamom o'tmak biaynih,
Erur hammomdin nopok chiqmak.

Mazkur qit'a tahlili quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi.

1. Misralardagi notanish so'zlar lug'ati tuziladi. Qit'a mazmun-mohiyatini yoritishga harakat qilinadi. O'quvchilar qit'a haqida o'z fikrlarini bildiradilar va tahlil qilishga harakat qiladilar. Bu qit'ani tushunishda biroz murakkablik kuzatilgani uchun ramziy ma'nolari va mohiyati o'qituvchi tomonidan ochib beriladi.

Kamol kasb etmoq degani – behad keng va teran tushuncha. Bu qit'ani o'qiganda, avvalo, mana shu to'g'rida fikr yuritish kerak. Mir Alisher Navoiy "Lisonut tayr"da: "To'rt unsur, yetti ko'k va oltita tomon – bular koinotning nodir va eng oliy asosini tashkil etadi. Koinotdagi barcha narsalar ichida hammadan eng ulug'i inson bo'lib, uning kamoloti oldida aql hayron holadi", – deydi. Insonning kamolot yo'li mana shu haqiqat haqida chuqur o'ylashdan boshlanadi. Va u asta-sekin o'ziligini izlaydi. O'zini tanigan olamni taniydi. Shu tariqa u "olam uyida" g'am va g'aflatda tutqun yashashdan ruhini qutqaradi. Hazrat Navoiy "Kamol et kasbkim" deya da'vat qilganlarida komillik uchun zarur juda ko'p xususiyatlarni nazarda tutganlar. Kishi o'zini hirs, tama, nafs, g'aflat, nodonlik singari mayllaridan poklamasa, u hech payt komil bo'lolmaydi. Komillik uchun ulkan insoniy qalb, uni nurlantiruvchisi so'nmas ishq va keng qamrogli tafakkur zarur.

2. She'riy san'atlar aniqlanadi, radif va qofiyalar aniqlanadi. O'quvchilarga bu topshiriq sifatida beriladi.

3. Qit'a vazni o'quvchilar tomonidan aniqlanadi va o'quvchilar bu borada o'z-fikr mulohazalarini bildiradilar. Umrning o'tkinchi ekanligi uni behuda o'tkazish juda salbiy oqibatlariga olib kelishi, inson mukammal bilim va halol kasb egallashi, olgan bilim va tajribalarini amalda qo'llay olishi kerakligi uqtiriladi.

Fikrlash bosqichida bilimlarni tahlil qilish va tushunish qo'llaniladi, o'quvchilar tomonidan qayta ko'rib chiqiladi, o'zlashtirilgan ma'lumotlar yangi sohalarida qo'llaniladi, boshqa shakllarga aylanadi (Bu bosqich quloqdan olingan mahsulotlar - non, bulochka va hokazo). O'quvchilar fikrlash bosqichida bu muammolarni yozma ravishda va og'zaki tarzda tahlil qiladilar. O'qituvchi Abdulla Oripovning "Genetika" she'ridan parcha bilan qit'ani bog'laydi.

Oh-u bolasi bu – ohuday boqqan,
Shervachchada esa sherning shiddati.

Avlodlar qonida ming yillab oqqan

Buyuk bobolarning turfa hislati.

Neki ezgulik bor jahonda poydor

Joylab ola bildik barchasin qonga.

Ya'ni g'oya to'liq u turli va yangi shakllarda, o'zgartirilgan libosda chiqariladi. Taqqoslash yarashishning asosiy belgilaridan biridir. Tanqidiy fikrlash fakti va u hodisalarni tahlil qilish, ularni qadrlash, baholash, ijobiy va salbiy tomonlarini qayd etish kabi fazilatlariga ega birlashtiradi. O'quvchilar bu bosqichda qit'ani tahlil qilishga kirishadilar. Har kim o'z fikrini misollar yordamida bayon etadilar, hayotiy dalillar keltiradilar. Ushbu bosqichlardan ikkitasi – fikrlashga yo'naltirilganlik va fikrlash o'qituvchidan ko'proq tayyorgarlikni talab qiladi.

TFRO'U texnologiyasi bilan olib boriladigan darslarning tuzilishi va taxminiy vaqt taqsimoti quyidagicha:

1. Darsni tashkil qilish va uy vazifasini tekshirish..... 3min.
2. Tafakkurga yo'naltirish9 min
3. Tushunish15min.
4. Tafakkur15 min.
5. Uyga vazifa berish 3 min.

Jami: 45 min.

TFRO'U texnologiyasi ishni tashkil etishning o'ziga xos falsafasi, xususiyatlari va usullariga ega. Bu texnologiyaning asosiy vazifasi o'quvchining tanqidiy fikrlashini shakllantirishda o'qish va yozishni jalb etishdan iborat. Ya'ni, yozish va o'qish imkoniyatlaridan maksimal darajada foydalanish orqali o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishdan iborat. Dars jarayonida ijodiy va mantiqiy tafakkurni rivojlantirish masalalari bir lahzaga ham unutilmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Adabiyot: Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 7-sinfi uchun darslik / Mirzayeva Z, Djalilov K – Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2022. – 124 b
2. Хаққул И. Камол ет касбким. – Тошкент: "Чўлпон" 1991. – Б. 41
3. <https://youtu.be/48uzEKDMPho>

PISA XALQARO BAHOLASH TADQIQOTIDA TA'LIM TIZIMIGA TA'SIR QILUVCHI IJTIMOY-PEDAGOGIK OMILLAR TADQIQI

Matkarimov Akramjon Muxtorovich

-, „Oila va gender“ ilmiy tadqiqot instituti doktoranti, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) E-Mail: akramjon14@list.ru, Tel.: +998907703966

Annotatsiya: Maqolada xalqaro baholash tadqiqotlarida oila va ta'lim muassasasi hakorligining ijtimoiy-pedagogik jihatlari yoritilgan. O'quvchining ta'limda muvaffaqiyatga erishishida oila muhiti, oiladagi ta'lim resurslarining shakllanganligi hamda ota-onalarning pedagogik kompetentsiyalari hal qiluvchi ahamiyatga ekanligi ilmiy manbalar asosida tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: oila, o'quvchi, oiladagi ta'lim muhiti, xalqaro baholash tadqiqotlari, oilaning ta'lim resurslari

Абстракт: В статье рассмотрены социально-педагогические аспекты семьи и образовательных учреждений в международных оценочных исследованиях. На основе научных источников проанализировано, что решающее значение для успешности ученика в образовании имеют семейная среда, формирование образовательных ресурсов в семье, педагогическая компетентность родителей.

Ключевые слова: семья, школьник, образовательная среда в семье, международные оценочные исследования, образовательные ресурсы семьи

Abstract: The article examines the socio-pedagogical aspects of family and educational institutions in international assessment studies. Based on scientific sources, it is analyzed that the family environment, the